

Naslov originala:
Laini Taylor
STRANGE THE DREAMER

Copyright © 2017 by Laini Taylor
Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2018

ZA IZDAVAČA:
Marko Sabovljević

UREDNIK:
Marina Sabovljević

PREVOD:
Miroslav Bašić Palković

LEKTURA I KOREKTURA:
Marija Samardžić

DIZAJN KORICE:
Predrag Marković

ŠTAMPA:
Alpha print, Zemun

TIRAŽ:
1000

IZDAVAČ:
Publik praktikum
Dobrovoljačka 10/I, Zemun
office@publikpraktikum.rs
011/4202 544; 011/4202 545

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

NEZNANI SANJAR

LEJNI TEJLOR

Aleksandri, jednoj jedinoj

PROLOG

Druge subote dvanaestomesečja, u gradu Jecaju, neka devojka pade s neba.

Put joj beše plava, krv crvena.

Pala je preko gvozdene kapije koja se pri tome ulubila, i tako i ostade da visi neprirodno izvijena u gipki luk, poput kakve plesačice iz hrama koja se nemoćno povija u naručju svog dragog. Jedan tanani šiljak prikovao ju je na mestu. Vrh mu je, vireći iz njenih nedara, svetlucao poput medaljona. Načas je zadrhtala dok ju je duša napuštala, a ognjeni rumeni pupoljci prsnuše joj iz duge kose.

Kasnije se govorilo da to uopšte ne behu cvetovi, već srdašca kolibrija.

Govorilo se da nije prolila krv, već da ju je *isplakala*. Da beše razbludna, da se pred njima oblizivala umirući naglavačke, da je izbljuvala guju koja se pretvorila u dim čim je takla tlo. Govorilo se da se tad pojavio usplahireni roj noćnih leptira da pokuša da je podigne i odnese sa sobom.

Što i beše istina. Ali samo to.

Nikakve vajde od njih nije bilo. Noćni leptiri nisu bili veći od usta zabezegnute dečurlije, te čak ni desetine njih nisu mogle da podignu više od pokojeg pramena njene potamnele kose pre nego što bi im krila klonula, natopljena njenom krvlju. Razvejani su zajedno s cvetovima kad ulicom zaduva mahnit vetar prepun prašine. Zemlja se tad zaljuljala pod nogama. Nebo se zavrtelo oko sebe. Neki čudnovati sjaj se probi kroz lelujavi dim terajući meštane Jecaja da začkilje. Obaviše ih naleti prašine, vrele svetlosti

i smrad šalitre. Negde je nešto prasnulo. Mogli su svi lako redom da pomru, ali umrla je samo ta devojka koja im odnekud pade s neba.

Stopala su joj bila bosa, usta kao zamazana trnjinama. Džepovi joj behu puni šljiva. Bila je mlada, divna, iznenađena i mrtva.

A bila je i plava.

Plava kao opal, svetloplava. Plava kao razlićak, kao krila vilin konjica, kao nebo – ne u proleće, već sred leta.

Neko je vrisnuo. I podstakao ostale. I drugi su vrisnuli, ne zato što je devojka umrla, već zato što je bila plava, a to je već nešto značilo u gradu Jecaju. Čak i nakon što su oblaci prestali da se komešaju, nakon što se zemlja smirila i poslednji pramen dima šiknuo i nestao s mesta praska, vrisci su se nastavili, nadovezani jedan na drugi, šireći se vazduhom poput zarazne klice.

Duh plave devojke se tad vinu iz nje i tugaljivo podiže nad vrhom šiljka oštrog poput koplja, za šaku iznad nepomičnih grudi. Najednom je uzdahnula u šoku, zbacila nevidljivu glavu i zagledala se žalosno u nebo.

Vrisci nisu prestajali.

Tad se nad gradom, povrh ogromnog klinastog stuba od metala, ravnog i glatkog poput ogledala, pomoli neki kip kao da ga je probudila čitava ta gungula, i lagano podiže ogromnu, rogatu glavu.

DEO I

* * *

Šresta, imenica

Kada se san ostvari, ali ne onome
ko ga je usnio.

*Arhaizam, potiče od imena Šresa, ko-
pileta i boga sreće za koga se verovalo
da kažnjava vernike kad mu donesu
neodgovarajuće darove, tako što ono
što im srce ište podari nekom drugom.*

TAJNE JECAJA

Imena se mogu izgubiti ili zaboraviti. Niko to nije znao bolje od Lasla Neznanog. Isprva je nosio neko drugo ime, ali je ono umrlo poput pesme koju više nema ko da peva. Možda se radilo o nekom imenu koje se prenosilo u porodici s kolena na koleno, uglačanom mnogim pokolenjima. Možda mu ga je dao neko ko ga je voleo. Bar je on to tako zamišljao, mada ni sam nije znao. Preostalo mu je samo to *Laslo* i *Neznani* – *Neznani* jer je to prezime davano svakom nahoćetu iz kraljevine Zosme, a *Laslo* po nemom ujaku nekoga monaha.

„Jezik su mu odrekli na zatvoreničkoj galiji”, rekao mu je brat Argos kad je dovoljno porastao da bi ga razumeo. „Bio je sablasno tih čovek, kao što si ti bio sablasno tiho odojče, pa mi je tako i sinulo: *Laslo*. Toliko sam novorođenčadi te godine morao da krstim da sam koristio prvo što bi mi palo na pamet.” Prisetivši se još nečega, dodao je: „Mada ionako nisam mislio da ćeš preživeti.”

To je bilo one godine kad je Zosma pala na kolena i iz rasporene utrobe izbacila gomilu ljudi pravo u rat ni oko čega. Rat se, dakako, nije zadovoljio samo vojnicima. Njive su bile spaljene, sela poharana. Skupine seljaka bez doma tumarale su uništenim seoskim krajevima, otimajući se s vranama oko svakog zalutalog zrna žita. Toliko ih je pomrlo da su zapregama kojima su lopovi voženi na gubilišta promenili svrhu, ne bi li u njima odnosili siročad do muških i ženskih manastira. Tamo su, prema svedočenjima monaha,

stizala natovarena poput jagnjadi od kojih se nisu razlikovala i po tome što nisu znala ništa o svome poreklu. Neka su bila dovoljno velika da bar znaju svoje ime, ali je Laslo bio tek novorođenče i to još bolećivo.

„Siv kao kišni dan, takav si bio”, rekao mu je brat Argos. „Pomislih, sigurno ćeš umreti, ali si lepo jeo i spavao i vremenom povratio boju. Nikad zaplakao nisi, nijedan jedini put, što je bilo neprirodno, ali si nam se baš zbog toga i svi-deo. Niko od nas nije postao monah da bi bio nečija dadilja.”

Na šta mu je mali Laslo odgovorio, sa žarom u srcu: „Kao što niko od nas nije postao dete da bi bio siroč.”

No, on siročje ipak jeste bio, i jedan od Neznanih, a premda jeste bio sklon maštarenjima, oko toga se nikada nije zavaravao. Čak je i kao detence shvatao da ga ne očekuju nikakva otkrovenja. Niko neće doći po njega, nikada neće saznati svoje pravo ime.

Zbog čega ga tajna Jecaja možda i jeste zaokupila u celosti.

Bile su zapravo dve tajne: jedna stara, jedna nova. Stara mu je otvorila um, ali se upravo ona nova uvukla u njega, obišla par krugova, pa se u njemu smestila zadovoljno prostenjavši, kao aždaja u udobnom, novom brlogu. I tamo će i ostati, ta tajna u njegovom umu, da zagonetno uzdiše narednih godina.

Bila je vezana za neko ime i za otkriće da imena, pored toga što su mogla da se izgube i zaborave, takođe mogla i da se ukradu.

Imao je pet godina kad se to zbilo, kad se kao ubogi šticećenik opatije Zemonan iskrao do starog voćnjaka koji su pohodile noćne bube i mrežokrilci, da bi se tamo igrao u osami. Bio je početak zime. Drveće je bilo crno i ogolelo. Pri svakom koraku pod stopalima mu je krckao mraz, dok mu se dah lelujaao za njim poput nekog druželjubivog duha.

Tada odjeknu Anđeo Gospodnji*, prolomivši se svojim bronzanim glasom kroz tor za ovce i preko ograde voćnjaka u sporim, zvonkim talasima. Beše to poziv na molitvu. Ne uđe li, primetiće njegov izostanak, a ako primete njegov izostanak biće išiban.

Ipak nije ušao.

Laslo je uvek pronalazio načine da se iskrade, te su mu noge većito bile izbrazdane od leskove šibe koja je visila s jedne kuke, s njegovim imenom na sebi. Ali vredelo je. Pobeći od monaha, pravila, zaduženja i života koji ga je stezao kao tesne cipele.

Da bi se igrao.

„Odstupite smesta ako vam je život mio”, upozorio je zamišljene suparnike. Držao je po jedan „mač” u obe ruke: pocrnele jabukove grane s debljim krajevima obavijenim kanapom da bi ličili na balčak. Bio je sitno, neuhranjeno žgepče s posekotinama na glavi tamo gde su ga monasi secnuli kad su je obrijali da ne bi dobio vaške, ali se držao izuzetno dostojanstveno, te je u tom trenutku u sopstvenom umu bez ikakve sumnje bio ratnik. I to ne bilo koji ratnik, već Tajzerkejn, najneustrašiviji od svih. „Nijedan tuđin”, rekao je svojim dušmanima, „nikada nije video zabranjeni grad. Dok god je daha u mojim grudima, nijedan nikada ni neće.”

„Onda imamo sreće”, odgovorili su mu dušmani, njemu mnogo stvarniji u polutami nego monasi čiji je poј dopirao do njega iz opatije. „Jer ionako nećeš još dugo disati.”

Laslo je na to začkiljio sivim očima: „Mislite da možete mene poraziti?”

Pocrnelo drveće zatitra oko njega. Duh njegovog daha odlete sa vetrom da bi ga odmah zatim zamenio novi. Ogromna senka njegovog tela odužila se pred njim dok su mu se po glavi rojili ratovi iz davnina i krilata bića, čitavo brdo istopljenih kostiju kojekakvih zloduha, i sa druge strane grad... Grad koji je nestao u maglama vremena.

* Anđeo Gospodnji (lat. *Angelus*) – vrsta molitve. (Prim. prev.)

To je bila ona stara tajna.

Došla je do njega preko izlapelog monaha, brata Sajrusa. Štićenici su bili zaduženi da mu, onemoćalom, donose obroke. A nije bio nimalo ljubazan. Nije bio ni dobri deka, ni blagonakloni vaspitač. Posedovao je jeziv stisak i znalo se da je neke dečake satima umeo da drži oko zgloba, terajući ih da ponavljaju besmislene katehizme i da priznaju kojekakve bezobrazluke koje nisu ni razumeli, a kamoli počinili. Svi su strepeli od njega i njegovih ruku, kvrgavih kao u kakve grabljivice, pa su ih stariji dečaci, umesto da štite one manje, slali u njegovu jazbinu da izvrše njihovo zaduženje. Laslo se plašio kao i ostali, ali se dobrovoljno javljao da mu odnosi sve obroke.

Zašto?

Zato što mu je brat Sajrus pričao priče.

Priče u opatiji baš i nisu dočekivane s osmehom. One su u najmanju ruku odvlačile pažnju od duhovnih misli. A što je najgore, slavile su lažne bogove navodeći na greh. Međutim, za brata Sajrusa ta pravila više ništa nisu značila. Um mu je odavno izgubio čvrst oslonac. Činilo se da nikada ne zna gde je, i besneo je zbog te zbunjenosti. Lice bi mu se zgrčilo i zacrvenelo. Pljuvačka bi mu prštala na sve strane kad bi krenuo s tiradom. Imao je, međutim, i svoje mirne trenutke: kad bi se kroz skrivena vratanca sećanja vratio u detinjstvo pričama koje mu je pripovedala baka. Nije više pamtio imena ostalih monaha, ni molitve koje su decenijama bile deo njegovog bogoslužjenja, ali su zato priče kuljale iz njega, a Laslo ih je slušao. Slušao ih je kao što kaktus upija kišu.

Na jugu i istoku kontinenta Nama, daleko, daleko od Zosme na severu, postojala je ogromna pustinja zvana El-mutalet za čiji je prelazak bila potrebna umešnost koju je samo nekolicina njih posedovala i strogo čuvala od ostalih. Negde na drugoj strani toga prostranstva ležao je grad koji niko nikada nije video. Bio je samo deo glasina i bajki, ali upravo su se iz takvih glasina i bajki rađala čudesa koja su

kamile prenosile preko pustinje da potpire maštu naroda širom sveta.

Grad je imao svoj naziv.

Ljudi koji su vodili kamile što su im donosile sva ta čudesna prenosili su njegov naziv kao što su prenosili i priče, a taj naziv i te priče potom su putovali dalje, zajedno s tim čudesima, do dalekih krajeva, da tamo dočaravaju prikaze blistavih kupola, pitomih belih jelenova, žena toliko lepih da ti se mozak istopi, i muškaraca čije su dimiskije umele da zaslepe svojim sjajem.

I tako je to potrajalo vekovima. Čitava dvorska krila bila su odvajana samo za ta čudesa, čitave police u bibliotekama samo za te priče. Trgovci su se bogatili. Pustolovi su bili sve odvažniji, te su odlazili da sami pronađu taj grad. Nijedan se nije vratio. Bio je zabranjen *farandijima*, došljacima, koji su, ukoliko bi preživeli prelazak Elmutaleta, bili pogubljeni kao uhode. Što ih nije sprečavalo da i dalje pokušavaju. Zabrani nešto čoveku i on će žudeti za tim kao da mu od toga zavisi spasenje duše, pogotovo kad je to nešto izvor neizrecivog bogatstva.

Mnogi su pokušavali.

Niko se nikada nije vratio.

Sunce se i dalje rađalo na pustinjskom obzorju iz dana u dan, i činilo se da se ništa nikada neće promeniti. Ali onda, pre dve stotine godina, karavani prestadoše da dolaze. Na zapadnim granicama Elmutaleta, Alkonostu i ostalima, straže su pogledom tragale za treperavim obrisima karavana da se pojave iz bestragije kao ranije, ali se to više nije dešavalo.

Ma koliko da su osmatrali.

I osmatrali...

Nije više bilo kamila, ni ljudi, ni čudesa, a ni priča. *Nikada* više. Bilo je to poslednje što su ikada čuli o zabranjenom gradu, o neviđenom gradu, *izgubljenom* gradu, i upravo je ta tajna otvorila Laslov um poput vrata.

Šta se desilo? Da li je taj grad i dalje postojao? Sve je želeo da sazna. Naučio je kako da privoli brata Sajrusa na prisećanja,

da bi zatim skupljao njegove priče poput blaga. Laslo ništa nije posedovao, nijednu jedinu stvarčicu, ali su mu se priče, od prve pa nadalje, činile kao njegova lična hrpa zlata.

Kupole grada, rekao mu je brat Sajrus, behu povezane svilenim trakama po kojima bi deca hodala kao po užetu, jurajući od jednog dvora do drugog u ogrtačima od šarenog perja. Nijedna im vrata nikada nisu bila zatvorena, čak su krletke ostavljane otvorene da ptice dolaze i odlaze kad požele, čudnovate voćke su rasle posvuda, zrele za ubiranje, dok su u prozorima ostavljali kolače da ih uzme ko hoće.

Laslo nikada nije ni video kolač, a kamoli da ga je okusio, znali su čak i da ga išibaju kad bi pojeo otpale jabuke pune crva. Stoga su ga ti prikazi slobode i izobilja očaravali. Istina je da su ga odvrćali od duhovnih misli, doduše isto onako kako mu prizor zvezde repatice odvrati pažnju od bola u praznom trbuhu. Upravo je tad prvi put pomislio da možda postoji i drugačiji način života od njemu poznatog. Bolji, slađi način.

Ulice toga grada, pričao mu je brat Sajrus, popločane su lapis lazulijem, uvek besprekorno čiste da se ne bi uprljale duge, duge kose koje su gospe nosile raspuštene iza sebe u talasima najcrnje svile. Prefinjeni beli jeleni šetali su ulicama poput samih građana, dok su gmizavci veliki kao čovek strujali rekom. Prvi pomenuti bili su spektrali, a materijal od kog su sačinjeni njihovi rogovi – spektralis ili lis – bio je dragoceniji od zlata. Drugi su bili svitagore, čija je ružičasta krv bila eliksir besmrtnosti. Bilo je i ravida, velikih mačaka s očnjacima kao srpovima, i ptica koje su podražavale ljudske glasove, kao i škorpija čiji je ubod davao nadljudsku snagu.

A bilo je i ratnika Tajzerkejna.

Ti su vitlali sečivima zvanima hreštek, dovoljno oštrim da odseku čoveka od sopstvene senke, dok su u mesinganim kavezima prikačenim za opasače držali škorpije. Uoči borbe gurnuli bi prst kroz maleni otvor da ih ubodu, te bi pod dejstvom otrova bili nezaustavljivi.

„Mislite da možete mene da porazite?” prkosio je Laslo svojim dušmanima sred voćnjaka.

„Ima nas stotinu”, odgovorili su mu, „a ti si samo jedan. Šta misliš?”

„Mislim da bi trebalo da verujete u sve priče koje ste ikada čuli o Tajzerkejnima, pa da se lepo okrenete i vratite kući!”

Grohot im na to odjeknu slično škripanju granja, te Laslu nije bilo druge nego da se bori. Gurnuo je prst u maleni kavez od izuvijanih grančica i kanapa koji mu je visio s užeta vezanog oko struka. U njemu nije bilo škorpija, samo neka buba ošamućena hladnoćom, ali je ipak zaškrgutao zubima pred zamišljenim ubodom osećajući kako mu otrov širi moć kroz vene. A onda je podigao sečiva, namestivši ruke u obliku slova V, i zaurlao.

Zaurlao je ime grada. Kao grmljavina, kao lavina, kao ratni poklič serafima koji se spustio na vatrenim krilima da očisti svet od demona. Dušmani posrnuše. Usta im se razjapiše u čudu. Otrovi je zakuljao njime i on postade nešto više od ljudskog stvora. Postao je kovitlac. Postao je bog. Pokušali su da mu se odupru, ali mu nisu bili dorasli. Sevao je mačevima poput munja dok ih nije sve razoružao, dvoje po dvoje.

U žaru igre sanjarenja su mu bila toliko živopisna da bi ga prenuo i najmanji tračak stvarnosti. Da je mogao da stane sa strane i vidi tog dečaka kako jurca na paprat okovanu injem, mašući granama, teško da bi prepoznao sebe koliko se duboko uživao u ulogu ratnika koji je upravo razoružao stotinu protivnika i naterao ih da odjure kući glavom bez obzira. Zabacio je glavu u pobedničkom zanosu i uzviknuo...
... i uzviknuo...

„Jecaj!”

Skamenio se, zbunjen. Ta reč mu je izletela iz usta poput kletve, ostavljajući za sobom ukus suza. Posegnuo je opet za nazivom grada, kao što je maločas učinio, ali... više ga nije bilo. Pokušao je ponovo, i opet je naišao samo na Jecaj. Kao

da je ispružio ruku prema nekom cvetu, da bi mu se u njoj našao puž golać ili mokra maramica. Um mu je ustuknuo pred tom reči. Ipak nije prestajao s pokušajima, ali je svaki put bilo gore nego pre toga. Pokušavao je da napipa ono za šta je znao da je tamo negde, ali bi jedino uspeo da izvuče tu groznu reč – *Jecaj*, naopaku, lepljivu, vlažnu kao loši snovi, prožetu slanim talogom. Iskreveljio se od njene gorčine. Obuzeo ga je osećaj vrtoglavice uz izluđujuću ubeđenost da mu je nešto oduzeto.

Oduzeto iz glave.

Osetio je mučninu kao da je pokraden. Na neki način oslabljen. Potrčao je nazad uzbrdo da se uspenra preko niske kamene ograde, šibnuo kroz tor za ovce, pa niz baštu i dvorišni trem i dalje stežući mačeve od jabukovih grana. Nikoga nije video, ali zato njega jesu videli. Postojalo je pravilo protiv trčanja, a ionako je trebalo da bude na večernjoj službi. Utrčao je pravo u ćeliju brata Sajrusa da ga protrese i probudi. „Ime”, rekao mu je, dahćući. „Ime je nestalo. Onaj grad iz priča, recite mi kako se zove!”

Duboko u sebi je znao da ga nije zaboravio, da se tu radilo o nečemu drugom, nečemu mračnom i čudnovatom, ali je ipak postojala mogućnost, kakva-takva, da bi se brat Sajrus prisetio i da bi sve opet bilo u redu.

No, brat Sajrus mu reče: „Kako to misliš, glupače mali? Zove se *Jecaj*...” Laslo je imao taman toliko vremena da vidi kako se starcu lice zbunjeno otromboljilo pre nego što će ga nečija ruka ščepati za kragu i cimnuti kroz vrata.

„Čekajte”, zavapio je. „Molim vas!” Uzalud. Odvukli su ga do opatovog ureda, a kad su ga ovoga puta išibali to nisu uradili leskovim prutom, koji je visio u nizu sa prutovima svih ostalih dečaka, već jednom od njegovih jabukovih grana. Sad više nije bio Tajzerkejn. Ma kakvih stotinu neprijatelja, sad ga je razoružao jedan jedini monah i nalupao ga sopstvenim mačem. Jaka neka junačina. Nedeljama je šepao i još mu je bilo zabranjeno da obilazi brata Sajrusa,

kojega je njegova poseta toliko uznemirila da su morali da mu daju lek za smirenje.

Nakon toga više nije bilo priča, nije više bilo bežanja, bar ne u voćnjak niti bilo gde van njegovih misli. Monasi su budno motrili na njega, rešeni da ga drže podalje od greha – a i radosti koja, ako možda i nije sam greh, bar otvara put do njega. Stalno su ga držali uposlenog. Kad nije radio, onda se molio. Kad se nije molio, onda je radio, većito pod „odgovarajućim nadzorom” da bi sprečili da im ne nestane među drvećem kao neki divljak. Noću je spavao, iznuren kao grobar, previše umoran da bi uopšte sanjao. Činilo se da je vatra u njemu ugašena, da su grmljavina, lavina, ratni poklič i kovitlac u njemu utihnuli.

Što se tiče imena nestalog grada, i ono je nestalo. Laslo će, pak, zauvek pamtit i osećaj koji mu je ostavilo u glavi. Bilo je nalik krasnopisu, kad bi krasnopis ispisivali medom, i to je bilo jedino od njega što je i on i bilo ko mogao da do-kući. A nije se radilo samo o njemu i bratu Sajrusu. Gde god bi otkrili to ime – utisnuto na hrbatima knjiga sa njegovim pričama, po starim, požutelim sveskama trgovaca koji su njegovu robu kupovali, ili utkano u sećanjima ikoga ko ga je ikada čuo – naprosto bi bilo izbrisano, a umesto njega bi stajalo samo *Jecaj*.

To je bila nova tajna.

To je, nije uopšte sumnjao, bila magija.